

فصل ۱

دولت و اقتصاد

جلسه هشتم: صفحات ۶۴-۵۶

هدف کلی: آشنایی با نقش دولت در اقتصاد

هدف‌های جزئی:

- آشنایی با نقش اقتصادی دولت در جامعه

- آشنایی با اهداف اقتصادی دولت

- آشنایی با دخالت دولت در اقتصاد

هدف‌های رفتاری: از دانش‌آموز انتظار می‌رود، پس از پایان

درس بتواند:

- نقش اقتصادی دولت در جامعه را شرح دهد.

- اهداف اقتصادی دولت را ذکر کند و هر کدام را شرح دهد.

- شیوه‌های فعالیت دولت در عرصه اقتصاد را توضیح دهد.

- لزوم همدلی و همراهی با سیاست‌های اقتصادی دولت را شرح

دهد.

پاسخ فعالیت‌ها

فعالیت ۱-۳) بحث در کلاس

فعالیت ۲-۳) پاسخ بر عهده دانش‌آموز است؛ برای مثال، در سطح کشور می‌توان گفت: عدم سرمایه‌گذاری‌های تولیدی، عدم حمایت سیستم بانکی از سرمایه‌گذار، بی‌ثبات بودن قوانین مربوط، بوروکراسی یا وجود قوانین دست‌وپاگیر برای تولیدکننده، هماهنگ نبودن آموزش عالی با نیازهای کشور و هماهنگ نبودن نظام آموزش و پرورش در تأمین بخشی از نیروی کار.

فعالیت ۳-۳) افزایش تولید و عرضه کالاها و خدمات، کاهش حجم پول در گردش از طریق افزایش مالیات‌ها، کاهش نشر اسکناس و ...

فعالیت ۴-۳) راه‌آهن جمهوری اسلامی ایران

– به علت سنگین بودن سرمایه‌گذاری بخش خصوصی قادر به تأمین آن نیست.

– سودآوری آن برای بخش خصوصی ایجاد انگیزه نمی‌کند.

– به علت نیاز جامعه و بنا به دلایل گفته شده، این سرمایه‌گذاری را دولت انجام می‌دهد.

پاسخ پرسش‌ها

سؤال ۱) ایجاد اشتغال کامل، ثبات قیمت‌ها، رشد و توسعه اقتصادی، بهبود وضعیت توزیع درآمد.

سؤال ۲) برای این که هنگام تورم قیمت کالاها و خدمات به سرعت افزایش می‌یابد، افراد کم‌درآمد جامعه برای تأمین کالاهای مورد نیاز خود با مشکلات جدی روبه‌رو می‌شوند؛ در نتیجه، سطح رفاه عمومی کاهش می‌یابد و اقتصاد کشور دچار اختلال می‌شود.

سؤال ۳) سیاست‌های اقتصادی دولت می‌تواند حرکت جامعه را به سمت توسعه کند یا تسریع نماید؛ برای نمونه، در کشورهای در حال توسعه دولت‌ها برای کم کردن

فاصله خود با کشورهای توسعه یافته و برای رسیدن به رشد و توسعه، برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری می‌کنند و می‌توانند نقش عمده‌ای در حرکت جامعه به سوی توسعه با سرعت بخشیدن به حرکت داشته باشند.

سؤال ۴) برای این که اقتصاددانان معتقدند فقر گسترده می‌تواند مانعی برسر راه توسعه همه‌جانبه جامعه باشد.

سؤال ۵) در جامعه‌ای که توزیع درآمد عادلانه باشد، سطح رفاه جامعه افزایش می‌یابد و زمینه‌های رشد و توسعه اقتصادی فراهم می‌آید ولی در جامعه‌ای که توزیع درآمد ناعادلانه باشد، فقر گسترش می‌یابد و هرگونه زمینه رشد و توسعه را از بین می‌برد.

سؤال ۶) ۱- عرضه کالاها و خدمات ۲- وضع قوانین و سیاست‌گذاری در اقتصاد

سؤال ۷) دولت از طریق وضع و اجرای قوانین می‌تواند در هدایت کردن اقتصاد در مسیر مورد نظر خود اقدام کند؛ برای مثال، با محدود کردن واردات و مصرف بی‌رویه کالاهای وارداتی یا لوکس و تجملی از ورود آنچه مورد نیاز جامعه نیست، بکاهد یا جهت تشویق تولیدکنندگان برای برخی کالاهای مورد نیاز جامعه امتیازاتی قائل شود؛ مانند، معافیت مالیاتی و در اختیار گذاشتن سرمایه برای سرمایه‌گذاری.

سؤال ۸) در صورتی که دولت از وضع اقتصادی جامعه آگاهی کامل داشته باشد.

سؤال ۹) مخالفان دخالت دولت در اقتصاد می‌گویند اگر دولت به تولید و عرضه کالاها و خدمات پردازد، نمی‌تواند این فعالیت‌ها را به صورت کارآمد اداره کند، اما بخش خصوصی می‌تواند خیلی کارآمدتر فعالیت بکند. علاوه بر این، دولت برای سیاست‌گذاری در اقتصاد، احتیاج به دانش کافی و اطلاعات زیاد دارد که همه این اطلاعات را در دسترس ندارد. پس اگر بخواهد برای کل اقتصاد تصمیم بگیرد، تصمیمات غلطی خواهد گرفت و ممکن است به جای نتیجه مثبت، نتیجه منفی عاید بشود.

اما موافقان می‌گویند بخش خصوصی در کشورهای در حال توسعه، تجربه کافی ندارد و بهتر است دولت این کارها را به‌عهده گیرد.

مدیریت کلان اقتصادی

فصل ۲

اقتصاد و قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران

جلسه نهم: صفحات ۷۲-۶۵

هدف کلی: آشنایی با اقتصاد و قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران

هدف‌های جزئی:

- آشنایی با جایگاه اقتصاد در قانون اساسی
 - آشنایی با استقلال اقتصادی و رهایی از وابستگی
 - آشنایی با امل چهل و سوم قانون اساسی و ریشه‌کن کردن فقر
 - آشنایی با شأن و منزلت انسان در قانون اساسی
 - آشنایی با مالکیت‌های مشروع در قانون اساسی
 - آشنایی با شکوفایی اقتصاد کشور و رفع تشخیم از مناطق مختلف
 - آشنایی با توسعه پایدار و حفظ محیط زیست در قانون اساسی
- هدف‌های رفتاری:** از دانش آموز انتظار می‌رود، پس از پایان درس بتواند:
- اصولی از قانون اساسی را که به اقتصاد پرداخته است، نام ببرد.
 - ویژگی‌های اساسی نظام اقتصادی کشور را فهرست کند.
 - تفاوت تعالیم اقتصادی اسلام با غرب را شرح دهد.
 - محورهای مورد تأکید قانون اساسی درباره استقلال اقتصادی را ذکر کند.
 - مشروع بودن مالکیت از دیدگاه قانون اساسی را شرح دهد.
 - کارهایی را که در قانون اساسی برای رفع تبعیض بین مناطق کشور از دولت خواسته شده، شرح دهد.
 - تدابیر قانون اساسی برای توسعه پایدار و حفظ محیط زیست را شرح دهد.

در متن کتاب گفته شده است در سال‌های پایانی عمر رژیم پهلوی، کشور در مسیر وابستگی هرچه بیشتر به قدرت‌های بزرگ حرکت می‌کرد و میزان وابستگی و اتکا به خارج مدام بیشتر و بیشتر می‌شد. ممکن است گفته شود، در همان سال‌ها، بسیاری از صنایع مادر در کشور طراحی شدند و صنایعی که در حال حاضر سرمایه ملت ما است شروع شدند. حتی صنعت انرژی هسته‌ای نیز در همان سال‌ها مطرح شد. آیا این اقدامات در جهت پیشرفت کشور و رهایی از وابستگی بود؟

در جواب باید گفت، درست است که آن سال‌ها چنین طرح‌هایی شروع شد؛ اما هرگز رژیم حاکم به فکر استقلال و دستیابی به توسعه نبود. به همین دلیل با شروع جنگ تحمیلی و تحریم‌هایی که از طرف کشورهای صنعتی علیه ایران تحمیل شد، بسیاری از آن فعالیت‌ها متوقف شد، زیرا ریشه‌ای در داخل کشور نداشت. در همان سال‌ها حکومت به سرعت به طبل واردات کالاهای مصرفی می‌کوبید و هر روز بر میزان واردات مصرفی افزوده می‌شد؛ به طوری که بنادر جنوب کشور باسخرگویی این حجم از واردات نبودند. یعنی حکومت به جای این که بندر بسازد و بعد کالا سفارش بدهد، کالای مصرفی سفارش می‌داد. در نتیجه کشتی‌ها در بنادر معطل می‌شدند. در آن سال‌ها بخش عمده واردات دریایی کشور از طریق اسکله خوزستان انجام می‌گرفت و حکومت اصلاً به این فکر نبود که اگر بحرانی مثل جنگ عراق علیه ایران اتفاق بیفتد، چه می‌شود. به همین دلیل با شروع جنگ تحمیلی، مشکلات زیادی برای کشور پیش آمد. در واقع سرمایه‌گذاری ساخت و ساز در کشور اگر براساس یک فکر استقلالی انجام نگیرد، ممکن است به جای استقلال اقتصادی به وابستگی بیشتر منتهی بشود.

با بروز پدیده انقلاب صنعتی در اروپا، کشورهای اروپای غربی به سرعت در مسیر توسعه اقتصادی پیش رفتند، به همین سرعت آلودگی‌های زیست محیطی و تخریب طبیعت در آن کشورها تشدید شد، اما با گذشت زمان دولت‌ها به فکر افتادند و جریان توسعه پایدار را با هدف جلوگیری از تخریب طبیعت آغاز کردند. در حال حاضر این کشورها تا حد زیادی به مرحله توسعه بدون تخریب طبیعت رسیده‌اند و با تمام توان از تخریب بیشتر طبیعت در کشورشان جلوگیری می‌کنند. اما در کشورهای در حال توسعه چنین نیست، طرح‌های توسعه در این کشورها معمولاً هزینه‌های زیادی به صورت تخریب طبیعت در بر دارد، و هنوز این کشورها توان و تجربه حفظ مواهب زیست محیطی را کسب نکرده‌اند.

البته باید توجه داشت در این‌جا منظور آن بخش از تأثیرات زیست محیطی است که در محدوده کشور انجام می‌گیرد. یعنی کشورهای توسعه یافته به تخریب طبیعت در محدوده مرزهای جغرافیایی خود به شدت حساس‌اند اما در کل بیشترین تخریب منابع طبیعی در سطح جهان مربوط به فعالیت‌های صنعتی همین کشورهاست.

پاسخ پرسش‌ها

سؤال ۱) فصل چهارم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران که شامل اصل چهل و سوم تا پنجاهم می‌شود، با عنوان اقتصاد و امور مالی به مسائل اقتصادی کشور پرداخته است.

سؤال ۲) وسیله بودن اقتصاد و رفاه مادی، ضرورت دستیابی به استقلال اقتصادی، تلاش برای ریشه کن کردن فقر، توجه به شأن و منزلت انسان، مشروع بودن مالکیت در عین مبارزه با ثروت‌اندوزی حرام، رفع تبعیض بین تمام مناطق کشور، رشد پایدار و حفظ محیط زیست.

سؤال ۳) در تعالیم اسلامی اقتصاد وسیله است و این وسیله برای رفع نیازهای انسان در جهت رشد و تکامل اوست. در حالی که در اقتصاد مصرف‌گرای غرب اقتصاد هدف است و معتقدان به آن برای سودجویی و افزایش ثروت تلاش می‌کنند.

سؤال ۴) در اصل چهل و سوم قانون اساسی بر چهار نکته محوری؛ تأمین استقلال اقتصادی، جلوگیری از سلطه بیگانگان، خودکفایی و رهایی از وابستگی تأکید شده است.

سؤال ۵) در این باره قانون اساسی در اصل چهل و سوم به موارد زیر اشاره کرده است: حفظ آزادی انسان، تأمین نیازهای اساسی برای همه، تأمین شرایط و امکانات کار برای همه، قرار دادن وسایل کار در اختیار کسانی که قادر به کارند ولی وسایل کار ندارند، تأمین امکانات برای افراد جامعه به گونه‌ای که بتوانند علاوه بر تلاش شغلی، فرصت و توان کافی برای خودسازی معنوی، سیاسی و اجتماعی و شرکت فعال در رهبری کشور و افزایش مهارت و ابتکار داشته باشند.

سؤال ۶) قانون اساسی بر اساس اصول ۴۷ و ۴۹، ضمن محترم شمردن مالکیت مشروع که با رعایت قوانین کشور ایجاد می‌شود، بر مبارزه با ثروت‌اندوزی از روش‌های غیرقانونی و نامشروع و بازگرداندن ثروت‌های ناشی از این‌گونه اعمال، تأکید کرده است.

سؤال ۷) قانون اساسی در اصل ۴۸ از دولت خواسته است تا سعی کند موجبات رشد و شکوفایی تمام مناطق کشور را فراهم آورد و با توجه مضاعف به مناطق محروم، بکوشد نابرابری بین مناطق را کاهش دهد و از بین ببرد.

سؤال ۸) اصل پنجاهم قانون اساسی، حفظ محیط زیست را وظیفه‌ای عمومی می‌داند و بر ممنوعیت فعالیت‌های اقتصادی که باعث تخریب غیرقابل جبران محیط زیست می‌شود، تأکید کرده است و در نتیجه بر امکان توسعه پایدار کشور تأکید کرده است.

فصل ۳ بودجه دولت

جلسه دهم: صفحات ۷۸ - ۷۳

هدف کلی: آشنایی با بودجه

هدف‌های جزئی:

- آشنایی با اهمیت بودجه کل کشور
 - آشنایی با مراحل بودجه از آغاز تا فرجام
 - آشنایی با خزانه
 - آشنایی با درآمدهای دولت
 - آشنایی با مالیات و اهداف اخذ آن
- هدف‌های رفتاری:** از دانش‌آموز انتظار می‌رود، پس از پایان درس بتواند:
- بودجه را تعریف کند.
 - اهمیت بودجه ملی را با توجه به کارکردهای آن شرح دهد.
 - مراحل بودجه از آغاز تا انجام را شرح دهد.
 - خزانه را شرح دهد.
 - مالیات را تعریف کند.
 - هدف دولت‌ها از اخذ مالیات را ذکر کند.

مقایسه درآمد و هزینه دولت، درآمد و هزینه یک شرکت خصوصی و درآمد و هزینه یک خانوار
نمونه بودجه یک خانوار:

درآمدها

حقوق ماهیانه ۲,۰۰۰,۰۰۰ ریال
سود سهام یا سپرده‌های بانکی ماهیانه ۵۰۰,۰۰۰ ریال
درآمد فعالیت‌های متفرقه (تدریس خصوصی - باغداری) ماهیانه ۷۰۰,۰۰۰ ریال

جمع درآمدهای ماهیانه ۳,۲۰۰,۰۰۰ ریال

هزینه‌های ماهیانه

اجاره خانه ۱,۵۰۰,۰۰۰ ریال
خرید مایحتاج جاری (شامل هزینه‌های خوراک، پوشاک، حمل و نقل، بهداشت و درمان و ...)
هزینه‌های متفرقه (شامل هزینه‌های مسافرت، میهمانی، هدیه و ...) ۷۰۰,۰۰۰ ریال
پس انداز ۲۰۰,۰۰۰ ریال

جمع ۳,۲۰۰,۰۰۰ ریال

نمونه بودجه یک شرکت

درآمدها

فروش کالا ۲۰۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال
فروش سایر خدمات ۵۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال

جمع ۲۵۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال

هزینه‌ها

حقوق کارکنان ۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال
خرید مواد اولیه ۷۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال
هزینه برق، آب و ... ۲۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال
مالیات ۱۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال
سایر هزینه‌ها ۲۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال

جمع هزینه‌ها ۲۲۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال

سود (درآمدها منهای هزینه‌ها) ۳۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال

نمونه بودجه دولت

دریافتی‌ها

مالیات

سود سهام

سایر درآمدها

پرداختی‌ها

حقوق

یارانه‌ها

سرمایه‌گذاری‌ها

⋮

← ۷۷

در ایران دولت موظف است هر سال گزارش تفریغ بودجه سال قبل را به مجلس شورای اسلامی تقدیم کند. تفریغ در لغت به معنای آزاد کردن و فارغ کردن است و در اصطلاح بودجه به معنی قطعی کردن هزینه‌هایی است که براساس قانون بودجه، دستگاه‌های دولتی حق انجام آن را داشته‌اند. بسیاری از هزینه‌هایی که در قانون بودجه به دستگاه‌های دولتی اجازه داده شده است تا در طول سال مالی مربوط انجام شود، در عمل محقق نمی‌شود. این به دو دلیل است؛ نخست این که ممکن است درآمدهای پیش‌بینی شده دولت محقق نشود و نتواند همه هزینه‌های پیش‌بینی شده را برای دستگاه‌های دولتی تأمین مالی کند؛ بنابراین، برخی از اقلام هزینه‌ای ممکن است کمتر از حد مصوب مصرف شده باشد. در حالت دوم، ممکن است برخی از طرح (پروژه)‌ها در عمل - معمولاً به دلایل فنی - از برنامه اجرایی خود عقب باشند و در نتیجه، نتوانند همه بودجه تعیین شده را مصرف کنند. همه این موارد در گزارش تفریغ بودجه مشخص می‌شود. مجلس شورای اسلامی گزارش تفریغ بودجه را مورد بررسی قرار می‌دهد و در صورت تصویب پرونده بودجه سال مربوطه، بسته می‌شود.

← ۷۸

اگر سیاست دولت این باشد که بخواهد رفتار مصرف‌کنندگان یا تولیدکنندگان کالاها و خدمات مختلف را تغییر دهد، می‌تواند از مالیات به عنوان ابزار برای اجرای این سیاست استفاده کند؛ مثلاً با وضع مالیات برای تولید یا مصرف یک کالای خاص کاری کند که مصرف‌کنندگان به دلیل گران شدن آن کالا از مصرف بیشتر رویگردان شوند و تولیدکنندگان نیز به دلیل کاهش تقاضای کالا، مقدار

برنامه‌ریزی شده برای تولید کالا را کاهش دهند.

دولت از سیاست معافیت‌های مالیاتی نیز برای تشویق برخی فعالیت‌ها استفاده می‌کند؛ برای مثال، اگر بخواهد که صاحبان سرمایه در زمینه تولید یک کالای خاص و حتی در یک منطقه خاص از کشور اقدام به سرمایه‌گذاری کنند، این فعالیت‌ها را برای چند سال از پرداخت مالیات معاف اعلام می‌کند؛ به این ترتیب، سرمایه‌گذاران علاقه‌مند به فعالیت در این عرصه‌ها می‌شوند.

فصل ۳ بودجه دولت

جلسه یازدهم: صفحات ۸۴ - ۸۷

هدف کلی: آشنایی با مالیات

هدف‌های جزئی:

- آشنایی با طبقه‌بندی مالیات‌ها

- آشنایی با انواع نرخ‌های مالیاتی

- آشنایی با انواع مالیات

هدف‌های رفتاری: از دانش‌آموز انتظار می‌رود، پس از پایان

درس بتواند:

- طبقه‌بندی مالیات‌ها را شرح دهد.

- مالیات مستقیم و ویژگی‌های آن را توضیح دهد.

- مالیات غیرمستقیم و ویژگی‌های آن را توضیح دهد.

- تفاوت مالیات مستقیم و غیرمستقیم را بیان کند.

- انواع نرخ‌های مالیاتی را نام برد.

- نحوه محاسبه نرخ ثابت مالیاتی را با ذکر مثال انجام دهد.

- نرخ تصاعدی مالیاتی را شرح دهد.

- نحوه محاسبه نرخ تصاعدی کلی را با ذکر مثال انجام دهد.

- نحوه محاسبه نرخ تصاعدی طبقه‌ای را با ذکر مثال انجام

دهد.

- انواع مالیات را شرح دهد.

- سایر منابع تأمین بودجه دولت را شرح دهد.

دانستنی‌های معلم

(← ۷۹)

انواع مالیات از نظر اثرگذاری در اقتصاد کلان کشور تفاوت‌های خاصی با هم دارند؛ مثلاً، یک نوع مالیات می‌تواند درآمد زیادی برای دولت ایجاد کند اما تأثیر چندانی بر متغیرهای اقتصادی نداشته باشد و به عبارتی، ابزار خوبی برای سیاست‌گذاری اقتصاد تلقی شود. همچنین، ممکن است یک نوع مالیات کمک به بهبود توزیع درآمد بکند و به عبارتی، در جهت کاهش فاصله طبقاتی مؤثر باشد اما از جنبه‌های دیگر عملکرد خوبی نداشته باشد؛ از این رو، در انتخاب نوع مالیات و تأکید دولت بر هر کدام از انواع مالیات لازم است تمامی جهات و جوانب مسئله بررسی شود و با توجه به آثار مختلف هر نوع مالیات و هدف‌هایی که دولت دارد، روش مالیات‌گیری انتخاب شود. مالیات از نظر نحوه دریافت به دو نوع مستقیم و غیرمستقیم تقسیم می‌شود. مالیات غیرمستقیم در واقع «مالیات بر مصرف» محسوب می‌شود که افراد هنگام خرید کالاها آن را می‌پردازند؛ یعنی، بخشی از قیمتی که افراد برای یک کالا می‌پردازند، همان مالیات است که بر قیمت واقعی کالا افزوده شده است. دولت مالیات بر مصرف را به دو طریق می‌تواند جمع‌آوری کند؛

الف) مالیات را از فروشندگان کالاها یا نهایی به مردم، دریافت کند (مثلاً، وقتی شما از یک فروشگاه زنجیره‌ای خرید می‌کنید، درصدی به عنوان مالیات بر قیمت کالاها افزوده می‌شود).

ب) مالیات را از تولیدکنندگان دریافت کند؛ یعنی، کارخانه‌ها و بنگاه‌ها را موظف کند تا به ازای هر واحد از کالایی که تولید می‌کنند، مالیات مشخصی به دولت بپردازند. در این حالت نیز عملاً، مالیات موجب افزایش قیمت کالاها می‌شود.

البته انواع دیگری از مالیات نیز قابل شناسایی هستند: مانند مالیات بر ارزش افزوده، مالیات بر واردات (تعرفه واردات) و نظایر این‌ها.

البته مالیات مستقیم دارای انواع مختلفی است؛ مانند مالیات بر درآمد، مالیات بر مزد و حقوق، مالیات بر سود (سود سهام، سود بانکی، سود شرکت‌ها)، مالیات بر ارث، مالیات بر سرمایه (شرکت‌ها) مالیات بر ثروت (خانوارها یا افراد)، مالیات بر نقل و انتقال دارایی (مثل مالیات خرید و فروش خانه یا اتومبیل) و مالیات سرانه (دریافت مقدار معینی مالیات به ازای هر فرد خانوار، صرف نظر از مقدار درآمد یا ثروت خانوار) که می‌توان از آن‌ها به عنوان مالیات‌های مستقیم یاد کرد.

پاسخ فعالیت‌ها

فعالیت ۳-۵

جدول پیشنهادی

باید سعی شود، تناسب زیر حاصل شود :

پس انداز + جمع هزینه‌ها = جمع درآمدها

درآمدها	هزینه‌ها
درآمد ماهیانه پدر	خوراک
درآمد ماهیانه مادر	پوشاک
درآمدهای متفرقه	مسکن
	بهداشت و درمان
	آموزش
	تفریح
	متفرقه
	پس انداز
جمع کل	

فعالیت ۳-۶ (الف) مالیات (الف) مالیات بر درآمد، ب - مالیات بر دارایی،

پ - مالیات بر نقل و انتقال دارایی، ت - حقوق و عوارض گمرکی، ث - عوارض

شهرداری) ۲- بهای خدمات، ۳- سود حاصل از برخی از سرمایه‌گذاری‌های دولتی،

۴- استقراض، ۵- نشر اسکناس.

فعالیت ۳-۷) پاسخ بر عهده دانش‌آموز است.

فصل ۲ بودجه دولت

جلسه دوازدهم: صفحات ۸۹ - ۸۴

هدف کلی: آشنایی با هزینه‌های دولت

هدف جزئی: آشنایی با طبقه‌بندی مخارج دولتی

هدف‌های رفتاری: از دانش آموز انتظار می‌رود، پس از پایان

درس بتواند:

- هزینه‌های دولت را شرح دهد.
- طبقه‌بندی مخارج دولتی را ذکر کند.
- هزینه‌های جاری یا عادی را تعریف کند.
- هزینه‌های پرسنلی را تعریف کند.
- هزینه‌های اداری را توضیح دهد.
- پرداخت‌های انتقالی را شرح دهد.
- هزینه‌های سرمایه‌ای یا عمرانی را تعریف کند.
- طبقه‌بندی هزینه‌های سرمایه‌ای را ذکر کند.
- استهلاك را تعریف کند.
- سرمایه‌گذاری‌های مولد را شرح دهد.
- سرمایه‌گذاری‌های زیربنایی را توضیح دهد.
- سرمایه‌گذاری‌های اجتماعی را شرح دهد.

دانشتنی‌های معلم

(← ۸۴)

گاهی دولت به دلیل شرایط خاص یک کالا و نیاز اساسی مردم به آن، مجبور به پرداخت یارانه است؛ مثلاً در تولید و عرضه نان و برخی دیگر از کالاهای اساسی از جمله برق، روغن، شکر و ... دولت با پرداخت یارانه سعی می‌کند کالا را با قیمت پایین‌تر از قیمت تمام شده در بازار عرضه کند تا همه خانوارها بتوانند سطح زندگی خود را در حداقل معینی حفظ کنند و اختلاف طبقاتی تشدید نشود. البته این، تنها دلیل پرداخت یارانه نیست. گاهی دولت مصرف یک کالا یا خدمات خاصی را برای جامعه ضروری تشخیص می‌دهد و پیش‌بینی می‌کند که اگر این کالا به قیمت واقعی خود در بازار عرضه شود، گروهی از مردم حاضر به خرید این کالا نخواهند شد؛ از این رو، با پرداخت یارانه آن کالا را به صورت رایگان یا قیمتی بسیار پایین عرضه می‌کند. برخی از کالاهای عمومی از این قبیل‌اند؛ خدمات آموزش و پرورش نیز از این نوع است. در صورت عدم تأمین هزینه‌های خدمات آموزش عمومی، ممکن است برخی از خانوارها حاضر نباشند با پرداخت هزینه، فرزندان خود را به مدرسه بفرستند. در این صورت، در بلندمدت، کل جامعه آسیب می‌بیند (به علت عدم افزایش آگاهی و دانش عمومی).

پاسخ فعالیت‌ها

فعالیت ۸-۳

الف) برای فرد	ب) برای جامعه
– سلامت فرد	– بالا رفتن سطح بهداشت جامعه، سلامت نیروی انسانی
– بالا رفتن بهره‌وری فرد	– بالا رفتن بهره‌وری نیروی انسانی
– بالا رفتن سطح تولید فرد	– بالا رفتن سطح تولید جامعه
– بالا رفتن سطح رفاه فردی	– بالا رفتن سطح رفاه جامعه

پاسخ پرسش‌ها

سؤال ۱) بودجه یک سند پیش‌بینی و یک برنامه کاری برای آینده است و ارقام آن به‌طور تخمینی تعیین می‌شود. در حالی که سایر صورت حساب‌ها، درآمدهای وصول شده و هزینه‌های انجام شده به‌طور دقیق است.

سؤال ۲) از روی سهمی که در بودجه، به هر سازمان یا دستگاه‌های مختلف اختصاص یافته می‌توان اهداف دولت را ارزیابی کرد که کدام اولویت بیشتری دارد.

سؤال ۳) متن پیشنهادی بودجه توسط سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور تدوین می‌گردد و پس از تصویب هیئت دولت به آن «لایحه بودجه» می‌گویند. اگر این لایحه بودجه به تصویب نمایندگان مجلس مقننه نیز برسد، آن را «قانون بودجه» می‌نامند.

سؤال ۴) دیوان محاسبات که زیر نظر مجلس شورای اسلامی است. این دیوان به حساب‌های وزارت خانه‌ها، شرکت‌ها و مؤسساتی که از بودجه کل کشور استفاده می‌کنند، نظارت می‌کند تا هیچ هزینه‌ای از محل اعتبارات مصوب تجاوز نکند و هر وجهی در محل خود به مصرف برسد.

سؤال ۵) مالیات غیرمستقیم دو ویژگی دارد: ۱- پرداخت‌کننده آن معمولاً نمی‌داند که چه میزان از قیمت کالا مالیات است، ۲- افراد نسبت به مصرف کالا مالیات می‌پردازند نه به نسبت درآمدشان.

سؤال ۶) در صورتی که جامعه در حال اشتغال کامل باشد و انتشار پول جدید با ارائه کالا و خدمات جدیدی همراه نباشد.

سؤال ۷) مابه‌التفاوتی است که دولت می‌پردازد تا کالاهای اساسی به قیمت ارزان به دست مصرف‌کننده برسد؛ برای مثال، گندم را به قیمت روز از تولیدکننده خریداری می‌کند و نان را به قیمت پایین به مصرف‌کننده می‌فروشد.

– دولت به منظور حمایت از تولیدکننده (حفظ انگیزه تولید) یا مصرف‌کننده (ایجاد قدرت خرید) آن را می‌پردازد.

سؤال ۸) چون، محور تولید انسان و تفکر اوست و بدون داشتن نیروهای متخصص و متعهد انجام سایر سرمایه‌گذاری‌ها و کسب استقلال اقتصادی میسر نخواهد بود.